

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 07 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ДАВАА ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдөр, Даваа гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга	1
Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-12
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	46-76
<hr/>	
1.Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн гүйцэтгэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Засгийн газар 2023.06.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, нэг дэх хэлэлцүүлэг/	13-48
2.Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 2023.04.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	48-60
3.Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг	60-62
4.Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.06.23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	62-68
5.Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.06.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	68-76

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Хоёр.Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 2023.04.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Хууль зүйн бодлогын зөвлөх А.Бямбажаргал, Үндэсний аудитын газрын Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Б.Бундхорол, Сонгуулийн ерөнхий хорооны Ажлын албаны дарга Д.Баяндүүрэн, мөн хорооны Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга Д.Бат-Эрдэнэ, Монгол Улсын Их сургуулийн Үндсэн хуулийн эрх зүйн хүрээлэнгийн захирал, Хууль зүйн сургуулийн профессор, хууль зүйн доктор О.Мөнхсайхан, мөн сургуулийн Улс төр судлалын тэнхимийн профессор Д.Бумдарь, судлаач, доктор Э.Гэрэлт-Од, судлаач Д.Энхцэцэг нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч М.Үнэнбат, Хууль, эрх зүйн газрын дарга Н.Мягмар, Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Б.Төгсцэнгэл, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн Төрийн байгуулалтын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Б.Хатантуул, референт Э.Баттогтох нар байлцав.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос гаргасан танилцуулгыг ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн танилцуулав.

Танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Ганбат, Б.Пүрэвдорж нарын тавьсан асуултад ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн, Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга Н.Энхболд нар хариулж, тайлбар хийв.

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав./Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал/

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 19 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 19.4, 19.5, 19.6 дахь хэсэг нэмэх:

“19.4.Нам Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгох ажлыг зохион байгуулах хороотой байж болно. Хорооны бүрэлдэхүүнд тавигдах шаардлага, түүнийг байгуулах, ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах болон үйл ажиллагааны журмыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйл, намын дүрэмд нийцүүлнэ.

19.5.Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгохдоо энэ хуулийн 8.2.1, 8.2.2, 8.3-т заасныг баримталж, тухайн албан тушаалыг хаших ёс зүйн болон хууль тогтоомж, холбогдох журмаар тогтоосон бусад шаардлагад үндэслэнэ.

19.6.Энэ хуулийн 19.4, 19.5-д заасан журмыг намын төлөөллийн төв байгууллага батална.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	29
Татгалзсан:	18
Бүгд:	47
61.7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.	

2.Төслийн 34 дүгээр зүйлийн 34.3 дахь хэсгийн “тухайн улирлын хамаарах хагас жилийн төрийн санхүүжилтийг” гэснийг “сонгуулийн төв байгууллага тухайн намд энэ хуулийн 27.5-д заасан төрийн санхүүжилтийн /C1 x T1/ хэсгийг дараагийн жилд” гэж, 34.5.3 дахь заалтын “өгсөн бол хандивыг хүлээн авснаас хойш ажлын таван өдрийн” гэснийг “хүлээн авснаа мэдсэнээс хойш ажлын арван өдрийн” гэж, 34.6.5 дахь заалтын “төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн, бусад удирдах албан тушаалтан” гэснийг “төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга” гэж тус тус өөрчилж, 34.6.8 дахь заалтын “нь илэрхий” гэснийг болон 34.5.4 дэх заалтыг хасаж, доор дурдсан агуулгатай 34.5.5, 34.12, 34.13 дахь хэсэг нэмэх:

“34.5.5.мөнгөн бус хандив авч байгаа тохиолдолд хандивлагчтай хандивын гэрээг бичгээр байгуулж гэрээнд заасан зориулалтын дагуу зарцуулах;

34.12.Хуулийн этгээд намд хандив өгсөн бол хандивын хэмжээ, зориулалтыг нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайландаа тусгана.

34.13.Намын санхүүгийн тайланд аудит хийхээр гэрээ байгуулсан аудитын хуулийн этгээд хандивын талаарх баримт, мэдээллийг хандивлагчаас гаргуулан авна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	30
Татгалзсан:	18
Бүгд:	48

62.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 42 дугаар зүйлийн гарчгийн “, эсхүл ил болгоогүй” гэснийг болон 42.4 дэх хэсгийг хасаж, 42.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“42.1.Нам энэ хуулийн 34.5.3-т заасны дагуу хандивыг шилжүүлээгүй бол тухайн нам хууль бусаар авсан хандивыг хоёр дахин өсгөсөн дүнгээр сонгуулийн төв байгууллагад төлнө. Ийнхүү төлөх шийдвэрийг сонгуулийн төв байгууллага гаргана.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	31
Татгалзсан:	17
Бүгд:	48

64.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.3 дахь заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.2 дахь хэсгийн “төрийн санхүүжилтийг зогсоох бөгөөд” гэсний дараа “зөрчлийг арилгах хүртэл” гэж, 21.4 дэх хэсгийн “сонгуулийн төв байгууллага” гэсний дараа “хүлээн авснаас хойш ажлын таван өдрийн дотор Улсын дээд шүүхэд хүргүүлэх бөгөөд Улсын дээд шүүх” гэж, 21.5 дахь хэсгийн “дуусах хүртэл намыг” гэсний дараа “идэвхтэй, эсхүл” гэж тус тус нэмж, 21.5 дахь хэсгийн “сонгуулийн төв байгууллага” гэснийг “Улсын дээд шүүх” гэж өөрчилж, 21.6 дахь хэсгийг хасаж, 21.1, 21.3 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“21.1.Улсын дээд шүүх сонгуулийн төв байгууллагаас ирүүлсэн мэдээлэлд үндэслэн дараах тохиолдолд намыг идэвхгүйд тооцох тухай шийдвэрийг гаргана.

21.3.Энэ хуулийн 21.1.1-д заасан зөрчил гаргасан намын эрх бүхий байгууллага сонгуульд оролцох шийдвэр гаргаж, сонгуулийн төв байгууллагад бүртгүүлсэн, эсхүл энэ хуулийн 21.1.2, 21.1.3-т заасан зөрчлөө арилгасан талаар холбогдох нотлох баримтыг сонгуулийн төв байгууллагад албан ёсоор хүргүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	31
-------------	----

Татгалзсан: 17
Бүгд: 48
64.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 31 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“31 дүгээр зүйл.Төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгт тавих хяналт

31.1.Сонгуулийн төв байгууллага төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, түүний зарцуулалтын тайланг хянаж, хүлээн авч нэгтгэн тайлагнана.

31.2.Сонгуулийн төв байгууллага энэ хуулийн 38 дугаар зүйлд заасны дагуу намын санхүүгийн тайланд аудитын хуулийн этгээдээр хараат бусаар дүгнэлт гаргуулах ажлыг зохион байгуулж, хяналт тавина.

31.3.Төрийн аудитын байгууллага нь сонгуулийн төв байгууллагын төсвийн багцад туссан намд олгох төрийн санхүүжилт, түүний зарцуулалт, тайлагналд Төсвийн тухай хуульд заасан цаглаврын дагуу аудит хийж, дүгнэлт гаргана.

31.4.Намд төрийн санхүүжилт олгох, төрөөс үзүүлэх шууд бус дэмжлэгийг шийдвэрлэх, намын санхүүгийн тайлан болон үйл ажиллагааны товч тайланг хянах, дүгнэлт гаргах, тайлагнах, нийтэд мэдээлэх, намын баримт бичиг, мэдээллийг цахим хуудаст байршуулах, шинэчлэх, хариуцлага тооцохтой холбоотой журмыг энэ хуульд нийцүүлэн төрийн аудитын байгууллагын саналыг харгалзан сонгуулийн төв байгууллага батална.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 17
Бүгд: 48
64.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 43 дугаар зүйлийн 43.1, 43.2 дэх хэсгийн “4 дүгээр сард” гэснийг “05 дугаар сард” гэж, “зохих тоогоор” гэснийг “тухай бүр эмхэтгэж” гэж, 43.8 дахь хэсгийн “иргэний, овог, нэр, оршин суугаа” гэснийг “иргэний овог, нэр, эсхүл хуулийн этгээдийн нэр, оршин байгаа” гэж тус тус өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 30
Татгалзсан: 18
Бүгд: 48
62.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

1.Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийн талаар:

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3 дугаар зүйл. Намд төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, намын санхүүгийн тайлан гаргах, тайланг нийтэд мэдээлэх, намыг идэвхгүйд тооцохтой холбоотой зохицуулалтыг Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдах Улсын Их Хурлын бүрэн эрх хэрэгжиж эхэлсэн өдрөөс дагаж мөрдөнө” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 32
Татгалзсан: 16
Бүгд: 48
66.7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын 17.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1.Нам нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 10.1.6-д заасан хориглолтыг зөрчиж мөнгөн хөрөнгө авсан бол тухайн мөнгөн дүнг хоёр дахин үржүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

2.Нам нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 10.1.6-д заасан хориглолтыг зөрчиж мөнгөн бус хөрөнгө, үйлчилгээ авсан бол хууль бусаар авсан хөрөнгө, орлогыг хурааж хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 17
Бүгд: 48
64.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Дээрх саналыг найруулгын засвартайгаар дэмжлээ.

3.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 1 дүгээр зүйл нэмэх:

“1 дүгээр зүйл.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 3.2 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“3.2.Улс төрийн намыг шинээр үүсгэн байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, түүний мэдээлэлд оруулсан өөрчлөлтийг намын бүртгэлд бүртгэх, иргэн, хуулийн этгээд, эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд лавлагаа олгох, намын бүртгэл хөтлөхтэй холбогдсон харилцааг Улс төрийн намын тухай хуулиар зохицуулна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 17
Бүгд: 48
64.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

4.Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 1 дүгээр зүйл нэмэх:

“1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 85 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 85.6 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“85.6.Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын бүтэц, орон тоог ажлын ачаалал, онцлогийг харгалзан тус шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөн батална. Улсын дээд шүүхийн Тамгын газар нь энэ хуулийн 25.8.8-д заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхэд туслах чиг үүрэг бүхий нэгжтэй байна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 16
Бүгд: 47
66.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Ганбат үг хэлэв.

“Улс төрийн намын тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал:

Г.Занданшатар: Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг баталсантай холбогдуулан уг хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн өдрөөс хойш энэ хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээ авах, төсвийг шийдвэрлэх, холбогдох журмыг батлахыг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/, Монгол Улсын Сонгуулийн ерөнхий хороо /П.Дэлгэрнаран/-нд тус тус даалгасугай гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 16
Бүгд: 47
66.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Дээрх саналыг найруулгын засвартайгаар дэмжив.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулж дууслаа.

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлуулах бэлтгэл хангуулахаар Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 17 цаг 29 минутад хэлэлцэж дуусав.

ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулна.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн Улсын Их Хурал дахь МАН-ын бүлгийн дарга Дуламдоржийн Тогтохсүрэн танилцуулна.

Д.Тогтохсүрэн: Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2023 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг Улсын Их Хурал 2023 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төрийн

байгуулалтын байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ. Төрийн байгуулалтын байнгын хороо 2023 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн хуралдаанаараа Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгээ явууллаа.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгээ явуулах үед төслийг гүйцээн боловсруулах чиглэлийг хуралдаан даргалагчаас өгсний дагуу Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1-д заасныг баримтлан 8 санал, төслийн зарим заалтаар дахин санал хураах шаардлагатай гэж Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд үзсэн тул мөн зүйлийн 42.2.3-д заасныг баримтлан 3 саналыг санал хураалт явуулж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн 3-ны 2-оос доошгүй дэмжлээ.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлгээр олонхын дэмжлэг авсан саналуудыг хуулийн төсөлд нэмж тусган төслийн агуулга зарчмыг алдагдуулахгүйгээр үг хэллэг, дэс дараалал, бүтцийн шинжтэй засварыг хийж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төслүүд болон Байнгын хорооны танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг та бүхэнд тараасан болно. Хүргүүлсэн болно оо.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын

дотоодын төслүүдийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны танилцуулга болон зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулж асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу?

Дашдондогийн Ганбат, Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүнээр тасаллаа.

Дашдондогийн Ганбат гишүүн асуулт асууна.

Дараа нь танилцуулчихъя.

Д.Ганбат: Улс төрийн намуудын тухай хууль ингээд эцсийн хэлэлцүүлэгтээ орчихсон байна. Нэг их санал асуулт байхгүй гээд ярьж байна. Төрийн байгуулалтын байнгын хороо чинь тийм болчихсон юм уу? Энэ чинь маш чухал хууль шүү дээ. Яагаад асуухгүй байгаа юм бол? Эсвэл та нар одоо бүх юмыг тэр хөшигний цаана хуйвалдах журмаар явуулаад байна уу яаж байна? Тэгээд 1 дүгээрт тэр.

Хоёрдугаарт хамгийн болдоггүй юм сүүлийн үеийн судалгаагаар бол энэ улс төрийн намууд чинь болохгүй байна л гэж гараад байгаа юм. Үндсэндээ өнөөдөр бол яг манай 2 хөрш шиг нэг намтай бусад нь дагуул намтай болчихоод байна. Юун ардчилсан улс орон. Ийм юм удахгүй байхгүй болох гэж байна. Энэ Улс төрийн намуудын тухай хуулиа сайн хэлж, сайн ярьж орж ирээрэй гэж хэлсэн. Анх одоо Үндсэн хуулийн өөрчлөлт дээр. Энэ Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалд энэ чинь нийцэж байна уу, нийцэхгүй байна уу, ямар байна? Хамгийн авлигалд идэгдсэн байгууллагаар энэ улс төрийн намууд тодорсон. Улс

төрийн намуудын нэр хүнд маш их унасан. Энийг энэ намуудын болон намын санхүүжилтийн хуулиар яаж шийдсэн бэ?

Хоёрдугаарт энэ улс төрийн намын бүртгэлийн асуудал гэж байгаа. Энийг Улсын Дээд шүүх дээр бүртгэдэг ээ. Уул нь ийм юм хаана ч байдаггүй ээ. Бусад улс орнуудад Сонгуулийн ерөнхий хороо л бүртгэдэг. Тэр нь ч зөв. Тэр зүйл заалт орсон уу гэх мэтчилний ийм асуултууд байна. Одоо 30 хэдэн нам байгаа. Энэ бүх намууд зарим нь тамгатай тэмдэгтэй ингээд явж байгаа. Энэ чинь цэгцрэх үү, 2 сонгууль дараалан идэвхгүй байгаа намыг яана гэгчихсэн байсан бэ? Тэрийгээ нэг тодорхой болгож өгөөч ээ.

Нөгөө талаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгч гээд субъект байгаа. Ингээд бүх ард түмнээс сонгогддог. Нэр дэвшүүлэхдээ намууд нь дэвшүүлдэг. Энэ хүн маань ингээд зарим нь 8 жил, зарим нь 6 жил, зарим нь 4 жил ингээд ажиллаад ингээд буцаж байгаа. Энэ 8 жил энэ 4 жилд зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагч байж байгаа. Эргээд энэ хүн маань одоо энэ намуудын үйл ажиллагаанд оролцох юм уу, оролцохгүй юм уу. Тэрийг нь тодорхой болгосон уу яасан ийм асуудал энэ жижигхэн хүн амтай, цөөхөн хүн амтай энэ улс оронд бас нэлээн тэр хүнд тусгагддаг. Тэр хүмүүсийг ёс суртахуунд нь итгээд ингээд орхичихдог. Тэр болгон амьдрал дээр энэ нь харагддаггүй ээ ийм зүйл байдаг. Энийг Улс төрийн намын тухай хуулиараа цэгцэлж өгсөн үү? Улс төрийн нам авлигаас ангид байх ийм зүйл заалт хэрэгжиж байгаа юу. Нэг нам нь нөгөө намынхаа асуудалд хөндлөнгөөс оролцохгүй байх энэ юм нь ардчиллын тэр суурь баталгаа хангагдаж байгаа юу? Тэгэхгүй бол МАН-ыг гадна, дотноос нь чиглүүлдэг, заадаг, тэгээд үг хэлэх үзэл бодлоо илэрхийлэх ийм юм чинь байхгүй болчихлоо. Ялангуяа би манай намаас үг хэлж байсан Мөнх-Эрдэнийг хэлэх гээд байна. Манай нутгийн хүүхэд. Үгүй ээ энэ асуудлыг чинь шүүмжлээд хэлээд ярихаар

тэр хууль хяналтын байгууллагатай нийлээд шоронд аваачаад хийчихдэг. Ямар ч хулгай хийж байсан яаж байсан ч бусад хүмүүсийг гаргаад тавьчихдаг. Энэ яах юм МАН-д таалагдвал амьдарна, таалагдахгүй амьдрахгүй байх ёстой юм уу? Тэд нарт таалагдсан үгийг бид нар зориуд хэлэх ёстой юм уу? Энэ бүх юмнууд чинь хангагдаж байна уу яаж байна? Энэ АН-ын гишүүн байснаараа ингээд Ардчилсан нам ардчиллын төлөө үг дуугарснаараа энэ хүмүүсийн амыг хааж орон шоронд хаагаад ингэж байж байж юун олон намын систем бэ?

Г.Занданшатар: Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн ажлын хэсгийн ахлагч, дараа нь та ярьчих.

Д.Тогтохсүрэн: Ганбат гишүүний асуултад хариулъя.

Энэ хуулийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч өргөн барьсан. Бас 2 жил гаруй энэ дээр улс төрийн намууд бас ажилласан гэж ингэж ойлгож байгаа. Хуулийн гол үзэл баримтлал ерөөсөө 2019 онд Үндсэн хуульд орсон өөрчлөлтийг л энэ хуульд тусгаж, биежүүлж, амилуулж өгч байгаа ийм асуудал байгаа. Үзэл баримтлалын хувьд 2 том асуудал байгаа юм нэгдүгээрт нь улс төрийн намыг хариуцлагатай болгож байгаа юм. Улс төрийн нам байгуулагдлаа түүнээс хойш улс төрийн намыг нэгдүгээрт идэвхгүй байдалд оруулж байгаа юм.

Хоёр дахь нь улс төрийн намыг тараах, улс төрийн намын үйл ажиллагааг зогсоох, улс төрийн намыг өөрчлөн байгуулахтай холбоотой асуудлаа зохицуулж байгаа юм. Хариуцлагын хамгийн том нэг хэлбэр нь бол яахын аргагүй идэвхгүй нам болгож байгаа юм. Улсын Их Хурлын сонгууль 2 удаа дараалан оролцоогүй бол сүүлийн 2 жилийн санхүүгийн тайлангаа аудитын байгууллагаар баталгаажуулж СЕХ-нд өгөөгүй бол 5 жилтийн дотор тухайн нам их хурлаа болон төлөөллийн төв

байгууллагын хурлаа хийгээгүй бол тухайн намыг идэвхгүйд тооцно.

Идэвхгүйд тооцсон намын санхүүжилтийг зогсооно. Дээр нь бүх шатны сонгуульд оролцохгүй ээ. Энэ бол намын хүрээндээ хийж байгаа хариуцлагын асуудал байгаа юм. 2 дахь нь санхүүжилтийн асуудал. Намын санхүүжилтийг ил тод болгож байгаа. Нэг дэх нь бол төрөөс өгч байгаа санхүүжилт дээр төрийн аудитын байгууллага жил бүр аудит хийнэ. Дээр нь тухайн намын санхүүгийн тайлан дээр жил бүр аудит хийнэ. Тухайн намын орлого зарлага, татвар, хандив бүх зүйлийг ишлэн байдлаар хяналтаа тавина. Энэ хяналтыг сонгуулийн байгууллага тавина. Улс төрийн намыг анх үүсгэн байгуулахтай холбоотой асуудлыг Дээд шүүх бүртгэнэ ээ.

Бүртгэгдсэнээс хойших үйл ажиллагааны хяналтыг Сонгуулийн ерөнхий хороо хийнэ. Тухайлбал сая хэллээ. Тэр сонгуульд оролцож байна уу, үгүй юү, санхүүжилтийг нь өгнө гэхэд зөвхөн сонгуулийн хороогоор дамжиж санхүүжилт нь явж байгаа. Тэр нь аудитын байгууллагаар баталгаажуулж өгч байна уу, үгүй юу. Дотоод ардчиллаа өргөжүүлэхийн тулд тэр хурлаа хийж байна уу үгүй юу.

Ингээд бусад бүх үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих ажил СЕХ-гоор яв. Тэгээд бид нар бол ойлгохдоо энэ Улс төрийн намын хууль гарснаараа бол энэ Монголд үйл ажиллагаа явуулж байгаа 36 намын үйл ажиллагаа бол хуулийн хүрээнд тодорхой хүрээнд цэгцэрнэ гэж бид нар үзэж байгаа. Бусад нь Энхболд дарга нэмж хариулах байх.

Г.Занданшатар: Нямаагийн Энхболд Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга хариулна.

Н.Энхболд: Энэ эцсийн хэлэлцүүлэг хуулийн эцсийн хэлэлцүүлэг

явж байгаа. Ганбат гишүүний сая асуусан нэлээд олон зүйлүүд хэлэлцэх эсэх, анхны хэлэлцүүлгийн үеэр бүгдээрээ их дэлгэрэнгүй яригдаад олон асуулт тавиад хариулчихсан учраас энэ удаа Байнгын хороон дээр гишүүдээс асуулт, санал гараагүй. Энэний бас нөгөө тал нь юу вэ гэхээр анхны хэлэлцүүлэг хийж байх явцад илүү боловсронгуй болгох чиглэл зарим асуудлаар дахин санал хураах асуудлууд байсан.

Урьд нь дандаа яригдчихсан зүйлүүд байсан учраас гишүүдийн зүгээс яг ажлын хэсэгт орсон. Байнгын хороонд орсон гишүүдийн зүгээс энийг бие биеэсээ асуухаар тодруулаад байх зүйлүүд нь нэлээн цэгцэрчихсэн байсан. Тийм учраас асуулт хариулт гараагүй байх гэж бодож байна. Хүн болгон дотроо яагаад асуугаагүй, дотроо юу гэж бодоод асуугаагүйг би хэлж мэдэхгүй. Ямар ч байсан Байнгын хорооны хуралдаан дээр асуулт хариулт гараагүй.

Эхний хэлэлцүүлгийн явцад ярьсан зүйлүүдээ тодотгосон ийм зүйлүүд гарсан учраас онцын шаардлага гараагүй болов уу гэж ингэж бодож байна. Ер нь энэ хуулиар бид нар намууд бие биеийнхээ хэрэгт дотоод хэрэгт хөндлөнгөөс оролцоод байх нь байтугай төрийн зүгээс аль болохоор намуудын ялангуяа зохион байгуулалттай холбоотой үйл ажиллагаагаа явуулахтай холбоотой асуудлууд нь төрийн зүгээс ч хүртэл оролцохгүй байх ийм зохицуулалтуудыг хийсэн гэж ойлгож болно. Ерөнхий нийтлэг зарчмуудыг нь хуулиар тогтоож өгөөд нам ямар байх ёстой юм, Үндсэн хуульд нийцэж үйл ажиллагаагаа явуулахын тулд ер нь ямархуу хариуцлагатай үүрэгтэй байх вэ гэдэг талаас нь аваад нийтлэг хэдэн зохицуулалт орсон. Бусад нь бол маш олон асуудал намын дотоодын дүрэм журмаараа зохицуулагдахаар ингэж хуульд туссан байгаа.

Хэлэлцүүлгийн явцад ч гэсэн та түрүүн хэлсэн гучаад нам байгаа гэж. Намуудын тоогоор нь аваад үзвэл дийлэнх нь ихэнх асуудлууд намууд дотооддоо шийдэгддэг байх нь зүйтэй. Яагаад гэвэл энэ иргэдийн өөрснөө үзэл баримтлалаараа нэгдээд сайн дурын үндсэн дээр бий болсон байгууллага учраас тэр болгон руу нь бусад нь эс үгүй бол төрийн зүгээс оролцоод байх шаардлага байхгүй гэдэг асуудлууд анхны хэлэлцүүлгийн явцад хэлэлцэх эсэх явцад их гарсан учраас ийм ерөнхий зарчмыг барьж бид нар хуулиа томъёолсон гэж хэлж болох байна.

Г.Занданшатар: Дашдондогийн Ганбат гишүүн тодруулж асууя.

Д.Ганбат: Ер нь 2 гол юм бол байгаа. Ер нь бол бид хоёр том орны дунд ингээд хавчуулагдсан ийм жижиг улс. Энэ хүртэл бид нар аятайхан яваад ирж чадсан. Цаашдаа энэ Улс төрийн намын тухай хууль энэ бусад хуулиудтай холбогдоод энэ гаднын улс орнууд намаар дамжиж энэ манай улс орны асуудалд хөндлөнгөөс оролцох ийм юмыг бид хааж чадсан уу?

Хоёрт одоо наад намын хууль чинь ингээд хэрэгжээд яваад эхлэхээр одоо ингээд харж байхад бол ганихан МАН ба дагуул нам гэсэн ийм 2 хөрштэйгөө адилхан ийм намын системтэй бий болох нь ээ. Энэ чиглэл рүүгээ явсан. Энийг нь түлхсэн ийм юм болчихож байх шиг байна тэгээд санхүүжилтийг та нар болохоор татвар төлөгчдийн мөнгөнөөс авдаг. Ингэж санхүүждэг. Бүүр улаан цагаандаа гарсан ийм л юм болж хувирлаа гэж үзэж байна. Тэр санхүүжилтээ яаж хийх юм. Намын санхүүжилтийг Энэ одоо анх удаагаа орж ирж байх шиг байна.

Г.Занданшатар: Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн. Ажлын хэсгийн ахлагч асуултад хариулна.

Д.Тогтохсүрэн: Санхүүжилтийн хувьд ийм байгаа. Санхүүжилтийг хуулиар тогтоож өгч байгаа, 2 чиглэлийн санхүүжилт байна.

Нэг дэх нь бол сонгуульд оролцсон улс төрийн нам сонгогчдоос авсан саналын тоогоороо санхүүжилт хийнэ. Энэ нь хамгийн доод босго нь сонгогчдын нэг хувь, нийт сонгогчдын нэг хувь буюу өнөөдрийн байдлаар 21 мянган мянган сонгогчдын саналаас дээш санал авсан нам санхүүжилт авах эрх нь нээгдэж байгаа юм. Хоёр санал байна.

Нэг дэх нь авсан саналынхаа тоогоор санхүүжилт авна.

Хоёр дахь нь Улсын Их Хуралд авсан суудлынхаа тоогоор санхүүжилт авна. Ийм 2 чиглэлээр санхүүжилт авна. Санхүүжилт нь СЕХ-гоор дамжина. СЕХ-ны төсөвт тусгагдана. Тавих хяналт нь СЕХ, аудитын байгууллагаас байна. Шинэчилсэн бүртгэл хийгдэхгүй. Улс төрийн нам.

Г.Занданшатар: Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн. Улс төрийн намууд нэгнийхээ дотоод хэрэгт оролцох явдал хэрээс хэтэрсэн л дээ. Тэгээд сүүлийн 3 жил манай Ардчилсан нам учраа олохгүй маш их будилж байгаа. Тэгээд би энийг бол яах вэ үйлийн үр гэж боддог юм. Манай хэдэн нөхдүүд Ардын намыг хувааж асуудал болгож байсан тэр юм нь л бид нар дээр ирж байгаа. Тэгэхдээ бид нар энэ бүх зүйлийг даван туулах ёстой гэж боддог. Тэгээд ер нь бол ингээд сүүлийн 3 жилийн нөхцөл байдлыг харахад бол тэгээд дэндүү увайгүй байна л даа. Тэгээд Ерөнхийлөгч нь төмөр замаа явуулахын тулд эрх баригчтайгаа нийлж аваад янз янз болцгоосон. Тэгээд ялагдсан намын дарга нь тамга тэмдгээ өгөхгүй тэгээд л хэдэн жил хэрүүл уруултай явлаа. Тэгээд тэр бүх зүйл нь бүгдээрээ Ардын намаас захиалгатай.

Энэ бүгд энэ юуны уршиг нь юу болж хувирч байна вэ гэхээр энэ улс орны нийгэм эдийн засгийн байдал хүндэрсэнтэй л холбоотой.

Өөрөөр хэлбэл өөдтэй сөрөг хүчин байгаагүйгээс шалтгаалаад өнөөдрийн эрх баригч нар дураараа дургих нь хэрээс хэтрээд тэгээд энэ эдийн засгийг буруу удирдаж инфляц бүх зүйл шавартай нь хутгаад л тэгээд ард түмний карманаас хойшлох замаар төсвөө бүрдүүлээд л ийм л байдалтай явж байгаа.

Тийм учраас энэ яах вэ энийг одоо яг энэ улс төрийн намын дотоод асуудалд эрх баригч нар оролцох энэ асуудлыг бас хуульчлах хэцүү л дээ. Яагаад гэвэл нөгөө талд нь нэг тийм арчаагүй нөхөр эрх баригчдын урхинд ороод л янз янз болдогтой л асуудал байгаад байгаа юм. Энэнээс болоод хэн хохирч байгаа юм. Ёстой нэг гутлынхаа улыг зулартал энэ намд зүтгэж явдаг хэдэн намын гишүүд маань л хохироод байгаа юм. Тийм учраас энэ ялангуяа энэ дээр энэ намд Улс төрийн намын тухай хууль дээр бас яг энэ төрөөс оролцох оролцоог нь багасгах тал дээр бас тодорхой заалтууд орсон гэж бас ажлын хэсэг хэлж байна. Тэгээд тэгсэн л гэж найдъя даа.

Хоёр дугаарт нь энэ парламентад суудалгүй улс төрийн намууд бас яг энэ бас Улс төрийн намын тухай хууль дээр нэлээн эсэргүүцэл илэрхийлж бас энэ ордон дотор бас акц явуулсан байгаа. Тэгээд энэ намуудын шаардлага нь юу байсан. Яг тэд, тэд тэр, тэр тэр гээд нэг хэлээд өгөөч. Тэгээд дахиж ярилцсан юм уу? Тэгээд тэр хүмүүсийн шаардлагыг энэ Улс төрийн намын тухай хуульд оруулах талаар ажилласан юм уу? Тэгэхээр бид энэ мэдээж нэг нь зүүний нам, нөгөөдөх нь баруун, төвийн нам ийм 2 нам байна. Тэрэн дотор чинь янз янзын олон ургалч бодолтой тэр хүмүүсийн нэгдэл байгаа. Хэт барууны хүмүүс ч байна, хэт зүүнийх ч байна. Янз янзын одоо энэ 2 том намд хамаарахгүй ч гэсэн өөр өөр бодол

санаатай тэр хүмүүс нэгдчихсэн байж байгаа. Тэр нэгдлийн эрх ашгийг хангах талаар ямар ярилцлага явуулж эндээ тэр тэр хүмүүсийн дургүйцээд байсан асуудлыг яаж тусгасан юм бэ гэдэг ийм асуулт байна.

Г.Занданишатар: Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч.

Д.Тогтохсүрэн: Улс төрийн намууд улс төрийн намуудтай энэ ажлын хэсэг Байнгын хорооны зүгээс 2 удаа хэлэлцүүлэг зохион байгуулж уулзалт хийж саналыг нь сонссон.

Эхнийх нь 4 сарын 20-нд, дараагийнх нь 5 сарын 16-нд билүү хэдэнд билээ 6 сарын 19 гэсэн ийм 2 удаа зохион байгуулсан. Улс төрийн намуудын тавьж байсан саналаас 2 саналыг бид нар хүлээж авсан.

Хоёр саналыг хүлээж аваагүй. Ерөнхийд нь яривал. Нэг дэх санал нь юу байна вэ гэхээр улс Сонгуулийн ерөнхий хороогоор дамжиж Улсын Дээд Шүүх бүртгэхээр байсан юм. СЕХ бүх материалд нь хяналт тавьж бүрдүүлбэр хийгээд тэрийг нь Улсын Дээд Шүүх сүүлд нь шийдвэр гаргахаар байсан юм. Тэрийг эсэргүүцсэн юм. Яагаад вэ гэхээр СЕХ гэдэг байгууллага бол парламентаас хамааралтай байгууллага.

Тийм учраас тэрүүгээр дамжуулахгүй бид нар шүүхдээ итгээд байна гэдэг ийм санал явсан учраас Улсын Дээд шүүх дээр бүх бүртгэл өөрчлөлтийг өгсөн. Улсын бүртгэлийн хуульд ч гэсэн өөрчлөлт оруулж улс төрийн нам бүртгэлтэй холбоотой асуудлыг зөвхөн ганцхан Дээд шүүх шийднэ ээ гэж байгаа юм. Тийм учраас энэ хууль дээр Дээд шүүхийн Тамгын газрын бүтэц бүрэлдэхүүнийг өргөхтэй холбоотой асуудлыг хүртэл ингээд хөндөөд ороод ирчихсэн байж байгаа.

Хоёр дахь асуудал нь санхүүжилтийн хувьд их өндөр байна гэдэг юм яриад байгаа юм. Тийм учраас бид нар санхүүжилт олгох босгыг 2 хувийг 1 хувь болгосон байгаа. Аваагүй 2 асуудал байгаа.

Нэг дэх нь тэр нөгөө идэвхгүй намд тооцохтой холбоотой санал дээр нэлээн одоо үгүй гэдэг байр суурь баримталдаг юм. Тэгээд бид нар 2019 оны Үндсэн хуулийн өөрчлөлтөөрөө нэгэнт улс төрийн намаа хариуцагажуулна чадавхтай болгоно. Олон улсын улс төрийн намуудын хэмжээнд тэр зарчимд нийцүүлнэ гэхчсэн мөртөө улсын хэмжээнд тийм учраас бид нар энэ идэвхгүй нам гэдэг асуудлыг хүлээж авах боломжгүй гэж үзсэн юм.

Хоёр дахь юм нь тэр санхүүжилтийг ил тод байдлыг эсэргүүцээд байгаа юм. Тэрийг нь бид нар хүлээж авах боломжгүй. Нэгэнт л бид нар 2019 оны Үндсэн хуульдаа оруулаад л бүх нам шилэн байна, санхүүг нь ил тод байна гэж үзээд энэ хуульдаа ийм санал ороод ирчихсэн учраас бид нар энүүгээрээ явах ёстой.

Нэгэнт л бид нар улс төрийн намууд шинэчлэл хийе гэвэл энэ 2-ыг хийхгүйгээр шинэчилнэ гэж байхгүй юм гэж үзэж байгаа. Тийм учраас энэ 2 саналыг хүлээж авах боломжгүй гээд нөгөө 2 саналыг нь бид нар харин хүлээж авч ажлын хэсэг дээр ярилцаж байгаад энэ 2 буулт хийгээд явсан байж байгаа.

Г.Занданишатар: Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн тодруулж асууя.

Дараа нь зарчмын зөрөөтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулна. 11 санал байгаа.

Б.Пүрэвдорж: Санхүүжилтийг нэг хувь болгоно гэдэг бол та нарын хувьд бол алгаа ташаад хүлээгээд авна л даа.

Яагаад гэвэл аль болох олон намыг оролцуулж байгаад АН-ын саналыг хуваах нь та нарын туйлын зорилго байсан байхгүй юу. Үгүй ээ тийм учраас тэрийг чинь хүлээж авалгүй л яах вэ тийм ээ. Тэгээд дээрээс нь Сонгуулийн тухай хууль дээр нам болгон 39-өөс доошгүй хүн нэр дэвшүүлнэ гээд тэрнийгээ тусгаад авчихсан аль болох олон санал хуваагчтай болгохын төлөө л бүх бодлогоо хэрэгжүүлж байгаа шүү дээ. Тэгээд мэдээж энэ дээр бас хариуцлага хүлээх манай намын нөгөө Их Хурлын гишүүд бас байгаа.

Ийм саналыг дэвшүүлчихсэн оролцсон, хохирогчдыг зарчихсан байна шүү дээ.

Г.Занданшатар: Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн ажлын хэсгийн ахлагч Ардчилсан намаас энэ хуулийн төсөлтэй холбогдуулж маш олон санал өгсөн. Бараг бид 100 хувь бараг авсан. Ажлын хэсэг дээр авсан, Байнгын хороон дээр авсан, дагасан хуулиуд дээр авсан. Энэ хуулийг өргөн барихаас өмнө ч гэсэн Ерөнхийлөгчийн зүгээс улс төрийн намуудын саналыг 2, 3 удаа авч бас хуульдаа тусгаж байсан юм байна лээ. Энэ дотор бас нэг хувийн санал ч гэсэн Ардчилсан намын саналд байсан санал.

Г.Занданшатар: Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Одоо зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна. Зарчмын зөрөөтэй 11 санал байгаа.

Нэг.Улс төрийн намын тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал байгаа.

1.Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай

хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал байна.

Лхагвын Мөнхбаатар дарга чиглэл өгч өгсөн юм байна.

Төслийн 19 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 19.4, 19.5, 19.6 дахь хэсэг нэмэх:

“19.4.Нам Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгох ажлыг зохион байгуулах хороотой байж болно. Хорооны бүрэлдэхүүнд тавигдах шаардлага, түүнийг байгуулах, ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах болон үйл ажиллагааны журмыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйл, намын дүрэмд нийцүүлнэ.

19.5.Улсын Их Хурлын сонгуульд намаас нэр дэвшигчийг сонгохдоо энэ хуулийн 8.2.1, 8.2.2, 8.3-т заасныг баримталж, тухайн албан тушаалыг хаших ёс зүйн болон хууль тогтоомж, холбогдох журмаар тогтоосон бусад шаардлагад үндэслэнэ.

19.6.Энэ хуулийн 19.4, 19.5-д заасан журмыг намын төлөөллийн төв байгууллага батална.” Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

61.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 34 дүгээр зүйлийн 34.3 дахь хэсгийн “тухайн улирлын хамаарах хагас жилийн төрийн санхүүжилтийг” гэснийг “сонгуулийн төв байгууллага тухайн намд энэ хуулийн 27.5-д заасан төрийн санхүүжилтийн /C1 х T1/ хэсгийг дараагийн жилд” гэж, 34.5.3 дахь заалтын “өгсөн бол хандивыг хүлээн авснаас хойш ажлын таван өдрийн” гэснийг “хүлээн авснаа мэдсэнээс хойш ажлын арван өдрийн” гэж, 34.6.5 дахь заалтын “төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн, бусад удирдах албан тушаалтан”

гэснийг “төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга” гэж тус тус өөрчилж, 34.6.8 дахь заалтын “нь илэрхий” гэснийг болон 34.5.4 дэх заалтыг хасаж, доор дурдсан агуулгатай 34.5.5, 34.12, 34.13 дахь хэсэг нэмэх:

“34.5.5.мөнгөн бус хандив авч байгаа тохиолдолд хандивлагчтай хандивын гэрээг бичгээр байгуулж гэрээнд заасан зориулалтын дагуу зарцуулах;

34.12.Хуулийн этгээд намд хандив өгсөн бол хандивын хэмжээ, зориулалтыг нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайландаа тусгана.

34.13.Намын санхүүгийн тайланд аудит хийхээр гэрээ байгуулсан аудитын хуулийн этгээд хандивын талаарх баримт, мэдээллийг хандивлагчаас гаргуулан авна.”

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

62.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 42 дугаар зүйлийн гарчгийн “, эсхүл ил болгоогүй” гэснийг болон 42.4 дэх хэсгийг хасаж, 42.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“42.1.Нам энэ хуулийн 34.5.3-т заасны дагуу хандивыг шилжүүлээгүй бол тухайн нам хууль бусаар авсан хандивыг хоёр дахин өсгөсөн дүнгээр сонгуулийн төв байгууллагад төлнө. Ийнхүү төлөх шийдвэрийг сонгуулийн төв байгууллага гаргана.” Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

64.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.3 дахь заалтын дагуу хураалгасан санал:

Гуравны хоёроор дэмжигдсэн санал. Гуравны хоёроор дэмжиж Байнгын хороонд гаргасан санал юм уу? 42.2.3 гэхээр.

1.Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.2 дахь хэсгийн “төрийн санхүүжилтийг зогсоох бөгөөд” гэсний дараа “зөрчлийг арилгах хүртэл” гэж, 21.4 дэх хэсгийн “сонгуулийн төв байгууллага” гэсний дараа “хүлээн авснаас хойш ажлын таван өдрийн дотор Улсын дээд шүүхэд хүргүүлэх бөгөөд Улсын дээд шүүх” гэж, 21.5 дахь хэсгийн “дуусах хүртэл намыг” гэсний дараа “идэвхтэй, эсхүл” гэж тус тус нэмж, 21.5 дахь хэсгийн “сонгуулийн төв байгууллага” гэснийг “Улсын дээд шүүх” гэж өөрчилж, 21.6 дахь хэсгийг хасаж, 21.1, 21.3 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“21.1.Улсын дээд шүүх сонгуулийн төв байгууллагаас ирүүлсэн мэдээлэлд үндэслэн дараах тохиолдолд намыг идэвхгүйд тооцох тухай шийдвэрийг гаргана.

21.3.Энэ хуулийн 21.1.1-д заасан зөрчил гаргасан намын эрх бүхий байгууллага сонгуульд оролцох шийдвэр гаргаж, сонгуулийн төв байгууллагад бүртгүүлсэн, эсхүл энэ хуулийн 21.1.2, 21.1.3-т заасан зөрчлөө арилгасан талаар холбогдох нотлох баримтыг сонгуулийн төв байгууллагад албан ёсоор хүргүүлнэ.”

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

64.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 31 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“31 дүгээр зүйл.Төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгт тавих хяналт

31.1.Сонгуулийн төв байгууллага төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, түүний зарцуулалтын тайланг хянаж, хүлээн авч нэгтгэн тайлагнана.

31.2.Сонгуулийн төв байгууллага энэ хуулийн 38 дугаар зүйлд заасны дагуу намын санхүүгийн тайланд аудитын хуулийн этгээдээр хараат бусаар дүгнэлт гаргуулах ажлыг зохион байгуулж, хяналт тавина.

31.3.Төрийн аудитын байгууллага нь сонгуулийн төв байгууллагын төсвийн багцад туссан намд олгох төрийн санхүүжилт, түүний зарцуулалт, тайлагналд Төсвийн тухай хуульд заасан цаглаврын дагуу аудит хийж, дүгнэлт гаргана.

31.4.Намд төрийн санхүүжилт олгох, төрөөс үзүүлэх шууд бус дэмжлэгийг ишийдвэрлэх, намын санхүүгийн тайлан болон үйл ажиллагааны товч тайланг хянах, дүгнэлт гаргах, тайлагнах, нийтэд мэдээлэх, намын баримт бичиг, мэдээллийг цахим хуудаст байршуулах, шинэчлэх, хариуцлага тооцохтой холбоотой журмыг энэ хуульд нийцүүлэн төрийн аудитын байгууллагын саналыг харгалзан сонгуулийн төв байгууллага батална.”

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

64.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 43 дугаар зүйлийн 43.1, 43.2 дэх хэсгийн “4 дүгээр сард” гэснийг “05 дугаар сард” гэж, “зохих тоогоор” гэснийг “тухай бүр эмхэтгэж” гэж, 43.8 дахь хэсгийн “иргэний, овог, нэр, оршин суугаа” гэснийг “иргэний овог, нэр, эсхүл хуулийн этгээдийн нэр, оршин байгаа” гэж тус тус өөрчлөх.

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

62.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоолын төслүүдийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя.

Улс төрийн намын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсвийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёолол, Төрийн байгуулалтын байнгын хороо дэмжсэн санал.

Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

3 дугаар зүйл.Намд төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, намын санхүүгийн тайлан гаргах, тайланг нийтэд мэдээлэх, намыг идэвхгүйд тооцохтой холбоотой зохицуулалтыг Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуулийн дүнгээр байгуулагдах Улсын Их Хурлын бүрэн эрх хэрэгжиж эхэлсэн өдрөөс дагаж мөрдөнө.

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт.

3.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн талын талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёолол.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал.

1.Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын 17.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1.Нам нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 10.1.6-д заасан хориглолтыг зөрчиж мөнгөн хөрөнгө авсан бол тухайн мөнгөн дүнг хоёр дахин үржүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

2.Нам нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 10.1.6-д заасан хориглолтыг зөрчиж мөнгөн бус хөрөнгө эсхүл үйлчилгээ авсан бол хууль бусаар авсан хөрөнгө, орлогыг хурааж хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.” Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Энийг Мягмар дарга энэ ажлын хэсгийнхэн хараад би бас юун дээр хэлье гэж бодож байсан юм. Торгох шийтгэл оногдуулна гэж Зөрчлийн тухай хууль дээр байгаа юм. Шууд торгоно гэдэг чинь өөрөө процесстой биз дээ. Редакцаар найруулгаар нэг авчихаар юм байна лээ. Тэгэхгүй бол шууд процессгүй явчих гээд байгаа юм, нэгт.

Хоёрт энийг уул нь эрүүлжүүлье л гэж ярьж байсан юм даа. Эрүүгийн ялтай гэж уул нь ярьж байсан. Тэгээд энийг Эрүүгийн хууль дээрээ тусгах асуудлыг бас анхаараарай

3.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн ер нь гэмт хэргийн шинжгүй

бол Зөрчлийн хууль руу ордог юм байна лээ. Эрүүгийн хуулиар шалгагдахгүй. Сүүлд би тодруулсан чинь. Хуулийн этгээдийн.

Санал хураалт явуулъя 64.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Дараагийн санал хураалтыг явуулна.

Дараагийн санал хураалт.

Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрөөтэй.

Саналын томъёолол Төрийн байгуулалтын байнгын хороо дэмжсэн.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан санал. Ингээж бичиж байгаа шүү дээ. Бусад Байнгын хороо сайн анхаарч байгаарай.

Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 1 дүгээр зүйл нэмэх:

“1 дүгээр зүйл.Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 3.2 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“3.2.Улс төрийн намыг шинээр үүсгэн байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, түүний мэдээлэлд оруулсан өөрчлөлтийг намын бүртгэлд бүртгэх, иргэн, хуулийн этгээд, эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд лавлагаа олгох, намын бүртгэл хөтлөхтэй холбогдсон харилцааг Улс төрийн намын тухай хуулиар зохицуулна.”

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Санал хураалт 64.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёолол.

Төрийн байгуулалтын байнгын хороо дэмжсэн.

Дэгийн тухай хуулийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу хураалгасан байна.

Төсөлд доор дурдсан агуулгатай I дүгээр зүйл нэмэх:

“I дүгээр зүйл. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 85 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 85.6 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“85.6. Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын бүтэц, орон тоог ажлын ачаалал, онцлогийг харгалзан тус шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөн батална. Улсын дээд шүүхийн Тамгын газар нь энэ хуулийн 25.8.8-д заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхэд туслах чиг үүрэг бүхий нэгжтэй байна.” Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо.

Энэ дээр санал хэрэглэж болно. Дэмжихгүй санал.

Дашдондогийн Ганбат гишүүнээр санал тасаллаа. Дашдондогийн Ганбат гишүүн үг хэлнэ.

Д.Ганбат: Бид нар энэ Улс төрийн намуудын тухай хуулийг ярьж байгаа нь сайн, ингээд өөрсдөө баталж байгаа нь л сайн гэж бодож байна. Гэхдээ энэ хийх ёстой өөрчлөлтөө нэг мөсөн хийж чадахгүй байна. Тухайлбал одоо энэ шүүх засаглал бол шүүх л засаглал. Тэрэн дээрээ намыг аваачиж хутгах хэрэггүй байхгүй юу. Энэ намууд нь улс төрийн сонгуульд ороод төрийн эрхээ бариад явна.

Сонгуулийн ерөнхий хороо энийг дангаараа л хэрэгжүүлэх ёстой.

Зарим эрхийг нь СЕХ-нд өгөөд, заримыг нь Улсын Дээд шүүхэд бүртгэлийг нь тэр янз бүрийн юмыг нь өгөөд ингээд хоёрдуулаад байх юм. Ингээд энэнтэй холбогдоод Улсын Дээд шүүхийн нэр хүнд маш их унаж байгаа шүү дээ. Улсын дээд шүүхээс аягүй л бол та нар саналыг нь аваагүй байгаа даа? Аваагүй байгаа шүү дээ. Авсан юм уу? Тэгээд одоо энэ эрх баригчид юм уу эрх баригч намын дохио зангаагаар хөдөлдөг олон байгууллагатай болчихож байгаа байхгүй юу. Тэрний нэг нь Улсын дээд шүүх. Энэ юмнаасаа сургамж авдаггүй юм уу? Энийг одоо яагаад ингэж хийгээд байгаа юм бэ.

Нөгөө талаар одоо Улс төрийн намуудын тухай хууль батлагдаад, санхүүжилтийн хууль батлагдаад ингэснийхээ дараа улс төрийн намуудыг шинэчлэн бүртгэх ёстой шүү дээ. Ийм юм байхгүй болчихож байна. Тэгэхээр энэнээс өмнөх урагшаа гэсэн ийм зааг ялгаа алга болчихож байна.

Энэ юмнууд чинь одоо нэр төдий үйлчлэхгүй. Нөгөө нэг болохгүй бүтэхгүй юмтайгаа нөгөө хэл аманд өртөгдөөд байгаа нөгөө шүүмжлэгдээд байгаа намууд чинь энэ хуулийн дараа тэр юмтайгаа л буцаад л ингээд явах нь байна шүү дээ инерцээрээ. Тэр юман дээр нь цэг тавиад энэ бүх юмыг цэгцэлж өгөх ийм боломж байлаа. Энэ юмыг энэ нөхдүүд хийсэнгүй. Тэр тусмаа энэ МАН олонх байхдаа дараалаад 62, 65 суудал авчихсан байгаа үедээ нэг нүглийн нүдийг гурилаар хуурч байгаа маягтай. Өнөөдөр та нар яах вэ олонх болоод, ахиад олонх болох энэ юмны төлөө явах чинь хамаагүй ээ. Энэ чинь их сонин биш байхгүй юу.

Дараа дараагийн энэ Монгол Улсын тусгаар тогтнолын асуудал байгаа байхгүй юу. Энэ манай улсын онцлог байна шүү дээ бас. Арай гэж

ардчилалтайгаа олон намын системтэйгээ ингэж яваад 30 жил болчихсон. Одоо байхгүй болчихож байгаа байхгүй юу. Нэг намын системтэй, дагуул намтай, тавиул дарга нартай ингэж явж байгаа. Одоо энэ дээр нь нэмээд санхүүжилт өгнө гэж байгаа. Энэ юмыг буруу хийгээд ирэхээрээ бүүр байхгүй болж байгаа байхгүй юу. Тэгээд тэрний бүртгэлд энэ санхүүжилт юмыг нэг хэсгийг нь Сонгуулийн ерөнхий хороон дээр, нэг хэсгийг нь бол Улсын Дээд Шүүх дээр аваачаад өгчихөөр энэ бүх юм чинь хоёрдож байгаа юм. Энийг яг хариуцах нэг л эзэн байх ёстой байхгүй юу. Бусад улс орнуудад ийм байдаггүй байх. Энэ ямар нэгэн гаднын захиалгаар энэ юмыг гүйцэтгэдэг улсууд энэ Улсын Их Хурал дотор энэ дагуул намын тавиул дарга нартайгаа нийлээд ийм л явчихлаа шүү. Энийг би зориуд анхааруулж хэлж байна. Бодвол энэ протокол юм хумд нь бүртгэгдэх байх. Тэр байтугай эцсийн хэлэлцүүлэг дээр нь хэн ч юу ч асуудаггүй гэж байна шүү дээ. Хэн ч юу ч ярьдаггүй гээд. Ийм Улсын Их Хурал байж болдог юм уу? Энэ Улсын Их Хурал чинь мэтгэлцээний талбар юм байгаа биз дээ. Энэ чинь. Буруу зөвөө ярьж байх ёстой юм байгаа биз дээ.

Энэ улс төрийн намаар дамжуулаад энэ төрийн эрхийг чинь барьдаг биз дээ. Энэ улс төрийн намууд чинь нэр төдий юм болох нь байна энэ чинь ү үнэт зүйл үзэл санаан дээрээ байх юм уу? Тэрийг нь ялгаж салгаж өгөх юм уу? Тэрийг нь Дээд шүүх яаж мэддэг юм гэх мэтчилэнгийн ийм олон асуудлууд байна. Тэгээд одоо Улсын дээд шүүх нь ямар санал санаачилга гаргасан юм бол. Тэрийг нь мэдэхгүй юм байна. Тэгээд энэ заварсан олон намтай орооцолдоод байдаг Улсын дээд шүүхийг яаж энэ нөгөө Үндсэн хуульд заасан хараат бус бие даасан ийм шүүх ажиллаж байна гэж ард түмэн яаж итгэх юм. Тэнд чинь Эрүүгийн танхим, Иргэний танхим, Захиргааны танхим гээд тэр чиглэлээр мэргэшсэн хүмүүс байж байгаа шүү дээ.

Тэрнээс биш энэ намын ажлын талаар мэргэшсэн хүн тэнд ганц ч байхгүй шүү дээ. Ийм зүйлүүд дээрээ анхаармаар байна. Ерөөсөө энэ чинь нэг болохгүй тийшээ явчихсан байна шүү. Яах вэ ер нь хууль нь яваг батлагдах, арай дээр болох юм болов уу гэсэн чинь нуухыг нь авах гээд нүдийг нь сохолчихсон. Ийм л ажил болсон байна. Яах вэ 2, 3 жилдээ 2024 оны сонгуулиа хараад ингээд явчихдаг. Цаана нь Монголын ард түмний эрх ашиг энэ улс орны эрх ашиг гэж байгаа юм. Энэ дээр нөхдүүд муу анхаарсан байна шүү. Энэ намын ажлын хэсгийн ажилласан энд оролцсон энэ хүмүүс дараа нь тэгээд зохих асуудлыг зохих хүмүүс яриад эхэлнэ шүү. Жоохон харалган л юм болсон байна даа. Тэгээд ер нь шинэчилж бүртгэх энэ тэр юм байхгүй юм уу, байхгүй юм байна шүү дээ та нар. Улс төрийн намуудыг шинэчилж бүртгэх хэрэгтэй шүү дээ. Үгүй ээ нэг хууль баталдаг хууль батлаад тэрнийхээ дагуу ажлаа хийдэг байх ёстой биз дээ.

Г.Занданшатар: Дэмжээгүй үг хэллээ.

Санал хураалт явуулъя.

66 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Улс төрийн намын тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын төслийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дэмжсэн санал байна.

Улс төрийн намын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг баталсантай холбогдуулан уг хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн өдрөөс хойш энэ хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээ авах, төсвийг шийдвэрлэх,

холбогдох журмыг батлахыг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/, Монгол Улсын Сонгуулийн ерөнхий хороо /П.Дэлгэрнаран/-нд тус тус даалгасугай.

Санал гаргасан Төрийн байгуулалтын байнгын хороо. Санал хураалт.

66 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Энэ редакцын хувьд баталсантай холбогдуулан уг хууль хүчин төгөлдөр мөрдөж эхэлсэн өдрөөс хойш уг хэн гэх ёстой Улс төрийн намын тухай хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн өдрөөс хойш мэдээж батлагдаж байж хүчин төгөлдөр мөрдөгдөнө шүү дээ. Тэгээд энэ хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай төсвийг шийдвэрлэх, арга хэмжээг авах. Ямар арга хэмжээ авах гээд байгаа юм.

Энийг сайн хэрэг редакц хийгээрэй энэ бас тэгэхгүй бол. Арга хэмжээ гэдэг чинь 2 л утгатай. Сахилгагүй хүнд нэг арга хэмжээ авдаг юм. Нэг бол намыг дахиж бүртгэх гээд байгаа бол тэрэндээ тодорхой заах хэрэгтэй.

Арга хэмжээ авахыг ойлгохгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хурааж дууслаа.

Саяын санал дэмжигдсэн.

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангуулахаар Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд шилжүүлж байна.

17.29 цагт